

The purpose of the article. The article aims to analyze the basic concepts of restrictions on human rights and the content of this category in view of international human rights law.

The results obtained. Examining the limits of human and state freedom, attention is paid to the relationship between order in society and personal rights of the individual, emphasizes the need for balance so that public authorities that guarantee order in society, their regulatory influence does not suppress human rights and freedoms.

Issues of legal and illegal restrictions are studied. In particular, in determining the legitimacy of state interference in a particular law, the European Court of Human Rights always checks compliance with a three-part test, which includes the following conditions: whether the law provides for the possibility of restricting the exercise of the right; whether the purpose of such a restriction is legitimate; whether such a restriction is necessary in a democratic society.

At the international level, the so-called prohibition of state interference in the private life of citizens has been established, in connection with which the article analyzes international legal acts, in particular, the Convention for the Protection of Human Rights and Fundamental Freedoms.

It is emphasized that the restriction of human and civil rights and freedoms is also an institution that is present in the constitutions of most of the most developed countries in the world. As a rule, in accordance with international standards, absolute or fundamental rights are not subject to restrictions. However, taking into account the individual characteristics of social and political life of society, each state establishes criteria for restricting human rights and freedoms.

Conclusions. Restrictions on human and civil rights and freedoms should be understood as legally (legally) established limits (or exceptional conditions) that individuals must comply with in the process of exercising their fundamental rights in order to prevent violations of the rights and legitimate interests of others and compliance with established legal conditions necessary to ensure national security, public order, public morality, etc.

Key words: international standards, morality, restrictions on human rights, human rights and freedoms.

DOI: 10.33663/0869-2491-2021-32-89-98

УДК 340.1

С. О. СУНЕГІН,

кандидат юридичних наук*

ORCID: 0000-0003-4304-708X

ЮРИДИЧНА НАУКА: ПРОБЛЕМИ РОЗВИТКУ В УМОВАХ СУЧАСНИХ ЦІННІСНО-ІДЕОЛОГІЧНИХ РЕАЛІЙ

Сунегін С. О. «Юридична наука: проблеми розвитку в умовах сучасних ціннісно-ідеологічних реалій».

У статті досліджуються концептуальні проблеми розвитку юридичної науки в умовах сучасних ціннісно-ідеологічних реалій. Наголошується, що однією з основних особливостей сучасного етапу розвитку юридичної науки є своєрідна ентропія доктринального правового знання, що виражається у накопиченні невизначеності варіантів розвитку об'єктів, які нею досліджуються. Обґрунтовується думка, що про юридичну науку можна говорити тоді, коли вона досліджує відповідні явища і процеси з урахуванням соціальних законів або закономірностей суспільного життя, тобто з урахуванням певних залежностей і відтворюваностей.

Ключові слова: юридична наука, право, мораль, свобода, лібералізм, соціальні закони, соціальна наступність.

*Sunegin Sergiy, Candidate of Juridical Sciences (Ph. D.)

© С. О. Сунегін, 2021

Сунегин С.А. Юридическая наука: проблемы развития в условиях современных ценностно-идеологических реалий

В статье исследуются концептуальные проблемы развития юридической науки в условиях современных ценностно-идеологических реалий. Отмечается, что одной из основных особенностей современного этапа развития юридической науки является своеобразная энтропия доктринального правового знания, которая выражается в накоплении неопределенности вариантов развития объектов, исследуемых данной наукой. Обосновывается мысль, что о юридической науке можно говорить тогда, когда она исследует соответствующие явления и процессы с учетом социальных законов или закономерностей общественной жизни, то есть с учетом определенных взаимозависимостей.

Ключевые слова: юридическая наука, право, мораль, свобода, либерализм, социальные законы, социальная преемственность.

Sunegin Sergiy. Legal science: development problems in the context of modern value and ideological realities

The article investigates the conceptual problems of legal science in the conditions of modern values and ideological realities. It is noted that one of the main features of the modern stage of development of legal science is a kind of entropy of doctrinal legal knowledge, which is expressed in the accumulation of uncertainty in the development options of objects studied by this science. The idea is substantiated that one can speak of legal science when it examines the relevant phenomena and processes taking into account social laws or regularities of social life, that is, taking into account certain interdependencies.

Key words: legal science, law, morality, freedom, liberalism, social laws, social inheritance.

Постановка проблеми. Сучасне наукове знання, у тому числі у сфері юридичної науки, характеризується наявністю значної кількості різноманітних ідей і концепцій, спрямованих на внесення прогресивних змін у суспільне життя та забезпечення його комфортного улаштування. Даний факт слід визнати цілком закономірним наслідком поступової демократизації та лібералізації суспільного і державного життя, звільнення науки від жорстких ідеологічних рамок та диктату владно-політичних кіл державного апарату. Проте чи можемо ми сьогодні у зв'язку із цим автоматично стверджувати, що сучасна наука незалежно від конкретної сфери її втілення дійсно відповідає суспільному запиту, тобто тим очікуванням і вимогам громадян, які ставляться ними до відповідних наукових інституцій та вчених?

У зв'язку із зазначеним особливого значення в цих умовах набуває розгляд різноманітних питань, пов'язаних з проблематикою розвитку юридичної науки в контексті панівних у сучасному демократичному суспільстві ціннісно-ідеологічних орієнтацій, зокрема, з їх впливом на світоглядну систему координат вченого.

Аналіз останніх досліджень та публікацій. Проблеми розвитку юридичної науки в умовах складних і суперечливих реалій сьогодення вже стали предметом осмислення багатьох вітчизняних і зарубіжних вчених, причому як теоретиків та філософів права, так і представників галузевих юридичних наук. Зокрема, серед представників загальнотеоретичної юридичної науки відповідні питання досліджувалися такими вченими, як: Ж.-Л. Бержель, С. Бобровник, О. Богініч, Ю. Веденєєв, В. Жуков, Л. Луць, Г. Мальцев, Н. Оніщенко, О. Петришин, А. Поляков та ін. Не применшуючи величезної ролі та значення наукового доробку цих та багатьох інших науковців, спробуємо системно осмислити основні проблеми розвитку юридичної науки, породжені або викликані особливостями ціннісно-ідеологічної матриці сьогодення, що фактично панує в суспільному і державному житті.

Мета статті. Метою статті є визначення концептуальних проблем розвитку юридичної науки в умовах ціннісно-ідеологічних реалій сьогодення.

Виклад основного матеріалу. Звертаючись до характеристики ціннісного виміру наукового пізнання, насамперед зазначимо, що аксіологічний компонент науки проявляється не лише на рівні тих чи інших практичних проблем і потреб, на вирішення і задоволення яких спрямована наукова діяльність, тобто на діалектичному рівні, а й на рівні певної світоглядної системи координат, тобто на метафізичному рівні найбільш загальних принципів, ідеалів, переконань, життєвих установок тощо, за допомогою яких конституюється певний смисл зовнішньої по відношенню до суб'єкта (об'єктивної) дійсності у всій багатоманітності її прояву.

З огляду на зазначене слід підтримати думку О.Петришина, який зазначає: «Юриспруденція, як і будь-яка інша соціальна наука, не може бути пасивним відображенням дійсності; вона має досліджувати правову дійсність з точки зору як сущого, так і з позицій належного, тобто того, якою вона є та, водночас, якою може й повинна бути. Важливо лише, щоб компонент належності у праворозумінні, який завжди містить певний «метафізичний елемент», не перешкодив прикладній значущості та соціальній ефективності правового регулювання»¹.

Водночас необхідно також враховувати, що наукове осмислення навколишньої дійсності, так само як і будь-яка інша соціальна діяльність, здійснюється відповідними суб'єктами не безпосередньо, а крізь призму певної світоглядної системи координат, за допомогою якої сприйняття тих чи інших фактів та явищ відбувається під визначеним кутом зору. З цього випливає, що ми не можемо повною мірою осягнути об'єктивну природу таких фактів і явищ, першопричини відповідних процесів та їх зв'язок з тими чи іншими наслідками, хоча об'єктивність як їх якісна характеристика, яка проявляє себе в тому, що вони існують незалежно від волі та бажання індивіда, передбачає і об'єктивність їх оцінки. Але знову ж таки наголосимо: повною мірою визначення такої об'єктивності не є доступною для людини, оскільки можливості людського розуму та пізнання є обмеженими, що випливає з незаперечного факту недосконалості самої людини, її біологічної, психічної та соціальної природи.

На сьогодні вже з усією очевидністю ми можемо стверджувати, що, наприклад, природничі науки і дотепер не привели та, судячи з усього, ніколи не зможуть привести до вирішення основних питань світоглядного значення, зокрема, щодо створення життя на Землі, природи Всесвіту, взаємозв'язку поведінки людини з її генами тощо. Так само і соціогуманітарний блок наук навряд чи коли-небудь зможе однозначно відповісти на питання про справжні причини девіантної поведінки загалом та злочинної зокрема, про природу людської творчості, про найбільш ефективний суспільно-політичний устрій, про взаємозв'язок чуттєвого сприйняття та реальності тощо. Взагалі, у будь-якій науці завжди мають місце так звані вічні питання, відповіді на які можуть мати лише вірогідний, але не точний та однозначно правильний характер. Відповіді на ці, а також інші важливі наукові питання, варіюватимуться залежно від певних чинників, зокрема, від пануючої в суспільстві системи цінностей, особливостей світогляду вченого, обраної методології дослідження тощо.

Слід підтримати думку, що ціннісний компонент науки наочно проявляється у такій важливій сфері людського буття, як світогляд, що є невід'ємною властивістю, потребою людського розуму, способом духовно-практичного освоєння світу

людиною. Світогляд виникає у людей тому, що вони потребують осмислення світоустрою. Саме завдяки світогляду люди вносять смисл у оточуючий їх світ, на який вони дивляться та вивчають не безпосередньо, а під визначеним кутом зору, який задає саме світогляд².

Власне, різні цінності, ідеали та переконання, які становлять квінтесенцію світогляду і визначають ставлення людини до оточуючої її дійсності, загальне розуміння нею світоустрою та її життєві позиції, і виступають основною передумовою того, що наука, і насамперед соціогуманітарна, протягом всієї історії свого розвитку демонструвала широку палітру непов'язаних між собою ідей, теорій, концепцій, шкіл тощо, які в окремих випадках мали взаємовиключний характер. При цьому особливості сучасного етапу розвитку науки, у тому числі юридичної, також безпосередньо взаємопов'язані з системою панівних у нинішньому демократичному суспільстві цінностей або відповідної ідеологічної парадигми, яка конститує їх визначену ієрархію.

Незважаючи на те, що в сучасних демократичних державах формально закріплюється заборона на будь-яку домінуючу або єдину офіційну ідеологію, це зовсім не означає її фактичної відсутності у реальному суспільно-державному житті. Адже певна ідеологія та породжувані нею цінності і переконання є невід'ємним атрибутом будь-якого вектора суспільно-державного розвитку, програми соціально-економічних, адміністративно-політичних та інших перетворень, в основу яких завжди покладаються визначені ідеї, думки, концепти та цінності, у тому числі абстрактного, світоглядного характеру.

Щодо цього О.Макаренко, зокрема, зазначає: «Аналізуючи досвід США, можна визначити, що в основі усього державно-політичного механізму лежить ідеологія ліберальної демократії, а американська ідея є досить яскраво вираженою через концепції індивідуалізму, «відкритого суспільства», «плавильного котла» і реалізується в пануванні ринкових відносин у всіх суспільних сферах – економічній, політичній, соціальній»³.

Звертаючись до сучасного контексту демократичного правового розвитку в цілому, неважко помітити, що його основою також виступає ліберальна ідеологія, головними ідейними засадами якої є цінність індивідуалізму або індивідуальної свободи особистості та її незалежності в межах конституційного правопорядку. Саме ця ідеологічна парадигма формує на сьогодні вектор розвитку сучасної демократії, публічного та приватного рівнів життя громадян та їх об'єднань; вона виступає лейтмотивом нинішніх глобалізаційних процесів, спрямованих на стандартизацію та уніфікацію суспільного життя; вона обґрунтовує необхідність переосмислення смислових орієнтирів людського життя та діяльності, щедалі більше звільняючи їх від зовнішнього владно-нормативного тиску.

Очевидно, що фактичне панування ліберальної ідеології в демократичних державах не могло не вплинути на розвиток юридичної науки, яка активно почала вивчати та описувати закономірності функціонування і розвитку різноманітних політико-правових явищ у контексті нових ідеологічних та технологічних реалій. Безумовно, лібералізм як ідеологічна парадигма не є продуктом XX століття, окремі ідеї якого виникли ще в епоху Античності та згодом були суттєво розвинені у відповідну філософсько-світоглядну систему цінностей у добу Відродження та Новий час. Втім, на нашу думку, сучасний етап надзвичайно швидкого науково-технічного прогресу взагалі та інформаційно-телекомунікаційного зокрема

надали розвитку ліберальній ідеології якісно нового імпульсу, у зв'язку із яким основні ідейні засади лібералізму і насамперед цінність індивідуальної свободи дедалі більше набувають радикальної форми свого вираження.

У вітчизняній науковій літературі правильно відзначається, що «конвергенція науки та ідеології, відмітна для сучасного стану, зумовлена аксіологізацією соціогуманітарного знання, з одного боку, та світоглядною невизначеністю сучасного індивіда – з другого. Сьогодні спостерігається «терор повної свободи» (З. Бауман), коли ми вимушені вільно обирати для себе світогляд, часто не маючи для цього необхідних компетенцій і ресурсів. У такій ситуації ідеології валідизуються своєю формальною науковістю, а наука перебирає на себе функції ідеології. Таким чином, у постіндустріальному суспільстві наука значною мірою втрачає свій особливий статус і, конкуруючи на своєрідному «ринку ідей» зі ЗМІ, мистецтвом, релігією тощо, постачає ідеологеми для сучасної «картини світу» та світогляду окремого індивіда»⁴.

Досліджуючи проблеми та перспективи розвитку української правової науки, Л. Луць акцентує увагу на необхідності нагального розв'язання проблеми депарадигмальності вітчизняної правової науки, а саме: хаотичності наукових досліджень; відсутності власних фундаментальних концепцій та запозичення у зв'язку із цим парадигмальних позицій із зарубіжної правової науки; відсутності сталих наукознавчих критеріїв, наукової методології тощо. При цьому наголошується, що аналіз вітчизняної юридичної літератури свідчить не лише про стан запозичення елементів відповідних парадигм: правової держави, прав людини, праворозуміння, верховенства права та ін., але й про відсутність ґрунтовних, ретельно пророблених, скрупульозних наукових оцінок щодо можливостей та особливостей їх застосування у національній правовій системі. На її думку, в нинішніх умовах спостерігається також заміна власних фундаментальних концепцій науковими ідеологемами, що може бути загрозливим для подальшого розвитку науки, створювати перешкоди для реагування наукової спільноти на нові проблеми, які потребуватимуть наукового дослідження та оцінок, створення нових парадигм⁵.

Потрібно визнати, що посилення автономізації юридичної науки, віра у самодостатність права як специфічної нормативної системи та сподівання на те, що лише правовими засобами можна забезпечити прогресивний розвиток суспільства і держави, багато в чому і зумовлює той факт, що, зокрема, в сучасній Україні все ще продовжує домінувати хибний постулат, згідно із яким прийняття нових законів здатне забезпечити стабільно високий рівень правопорядку в державі. Зокрема, за останні 20 років реформування всіх важливих сфер та галузей суспільного життя в Україні набуло якості перманентного стану, оскільки жодна вітчизняна реформа ще не досягла практичної реалізації тих цілей і завдань, які були закладені в її обґрунтування та основу. Внаслідок цього ми весь час бачимо, власне, не стільки конкретний соціально корисний результат від впровадження тієї чи іншої реформи, скільки постійну націленість на перманентне реформування відповідної галузі.

Зазначене, своєю чергою, не могло не призвести до виникнення так званої юридичної стагнації або такого стану, в якому, з одного боку, має місце постійне зростання кількості правових норм, закріплених у нормативно-правових актах різної юридичної сили, а з другого – практичне здійснення громадянами своїх прав, свобод і законних інтересів, їх охорона та захист майже не

покращується, а в деяких випадках навіть погіршується з тих чи інших причин. Як наслідок, поступово втрачається довіра до права, яке у громадській думці дедалі більше перетворюється на знаряддя або засіб утвердження волі та інтересів владної верхівки, посилення державного контролю над суспільними процесами тощо.

Ліберально-демократична модель права, в основі якої лежить ідея про те, що саме право є найбільш ефективним засобом забезпечення цивілізованих відносин між людьми, зазвичай активно обґрунтовується сучасною юридичною наукою. Водночас таке обґрунтування, як правило, здійснюється поза контекстом складної соціальної природи права, його об'єктивного взаємозв'язку та взаємозалежності з іншими не менш важливими соціальними регуляторами, його суб'єктивного сприйняття учасниками суспільних відносин, у діях яких воно практично реалізується.

Звичайно, слід погодитися, що право є обов'язковим і необхідним атрибутом цивілізованого життя будь-якого суспільства, проте його ефективність залежить, зокрема, від того, наскільки в ньому, і насамперед у загальнообов'язкових, формально визначених нормах законодавства, враховуються відповідні соціальні закони або, як їх називає О. Костенко – «закони соціальної природи»⁶. У загальному розумінні соціальні закони або закономірності суспільного життя можна визначити як стабільно та систематично відтворювані взаємозв'язки (відносини) між соціальними явищами і процесами, які існують, функціонують та розвиваються в межах чітко визначених параметрів або умов. У цьому контексті йдеться, серед іншого, про закон соціальної наступності, закон стратифікації суспільства, закон цілісності та єдності соціонормативного буття суспільства тощо.

Однією з основних особливостей будь-якого соціального закону є те, що на відміну від природних законів їх невизнання або нехтування їх змістом не призводить до однозначних та, головне, негайних негативних наслідків. Саме цей факт надає можливість будь-кому надто суб'єктивно тлумачити зміст відповідних соціальних законів, маніпулювати ним та довільно змінювати його залежно від тих чи інших обставин. Але це не означає і не повинно означати, що соціальні закони мають не-об'єктивний характер, що неможливо встановити об'єктивні засади їх становлення, функціонування та розвитку або надати їм об'єктивної оцінки. Безумовно, ми не можемо стверджувати, що ми здатні знайти чи вивести об'єктивну сутність та природу соціальних законів повною мірою, про що вже зазначалося. Водночас з урахуванням конкретного емпіричного матеріалу та історичного досвіду розвитку людської цивілізації ми цілком можемо сформулювати їх основні положення в межах відповідних темпорально-просторових вимірів, наблизившись певною мірою до пізнання їх справжньої об'єктивної сутності та природи.

Відтак, соціальні закони проявляють себе як визначені тенденції, які не надають можливості точно розрахувати, що саме відбуватиметься при відповідних умовах; вони не можуть однозначно визначити напрям розвитку кожної окремої події в суспільному житті, а натомість виражають загальний вектор історичного поступу, тенденції розвитку певної множини соціальних подій.

Так, нехтування законом соціальної наступності (спадкоємності), відповідно до якого розвиток суспільних відносин повинен спиратися на ті позитивні досягнення людства взагалі і конкретного суспільства зокрема, які накопичені ним протягом історії його розвитку, не призведе одразу ж до вимирання суспільства або руйнації всіх чи більшості соціальних зв'язків у ньому. Водночас в історії можна знайти непоодинокі випадки того, що неврахування дії вказа-

ного соціального закону призводить до вкрай трагічних для суспільства наслідків, які можуть виражатися, зокрема, у вигляді встановлення жорсткої владної диктатури, що супроводжується масовими репресіями. У більш-менш віддаленій перспективі такі наслідки можуть виражатися й у втраті суспільством своєї державності, а відтак і самобутньої соціокультурної ідентичності.

Надзвичайна значущість закону соціальної наступності для забезпечення прогресивного розвитку суспільства полягає насамперед у тому, що однією з основних його вимог є фіксація досягнень як конкретного суспільства, так і досягнень цивілізації в цілому. Адже кожне окреме суспільство та цивілізація акумулюють у своєму розвитку інтелектуальні досягнення та досвід різних людей і поколінь, які повинні братися до уваги не механічно, формально або за принципом «подобається/не подобається», а з урахуванням величезної кількості обставин, які надають можливість більш-менш виважено та об'єктивно оцінити відповідний досвід.

Слід погодитися, що соціальна спадкоємність – це складне соціальне явище, що містить як змістові елементи (норми і форми соціального життя даного суспільства), так і засоби їхньої трансляції під час переходу з одного динамічного стану в інший. До форм соціокультурної спадкоємності можна віднести соціальну пам'ять, поняття якої підкреслює, що пам'ять сукупного суб'єкта (соціальної групи, держави, людства) має якості, які не можна звести до простої суми якостей пам'яті індивідів⁷.

На жаль, але сучасний лібералізм з його радикальною індивідуальною свободою дедалі більше руйнує фіксацію позитивних досягнень суспільства, оскільки їх закріплення вимагає її певного обмеження з метою досягнення соціально корисних цілей. У контексті здійснення тих чи інших реформаторських заходів закон соціальної наступності постулює, що, наприклад, державно-владна верхівка, впливаючи на відповідну сферу суспільних відносин, не повинна діяти за тим чи іншим шаблоном або задовольняти лише власні інтереси, погляди та уподобання в процесі владно-організуючого впливу на суспільство. Адже влада, тим більше загальнодержавна, повинна виходити з того, що серед усіх можливих варіантів здійснення реформ вона повинна обрати найкращий або такий, у якому щонайменше максимально повно враховано досвід минулих поколінь у здійсненні галузевої державної політики, у тому числі відповідні доктринальні (наукові) досягнення. Власне, саме у фіксації позитивних досягнень суспільства і цивілізації та, відповідно, у накопиченні знання про це повинен полягати кумулятивний ефект юридичної та інших соціогуманітарних наук, оскільки, як вже зазначалося, соціальні закони, на відміну від природних, проявляються не жорстко, однозначно, з заздалегідь передбаченими наслідками їх порушення, а як певні загальні тенденції до змін у регресивному чи прогресивному напрямі.

Соціальні закони, так само як і природні, тісно взаємопов'язані між собою. З цього випливає, що неврахування вимог одного соціального закону призводить до поступового недотримання правил інших соціальних законів. Так, недотримання закону соціальної наступності призводить до поступового спотворення змісту, зокрема, таких соціальних законів, як «соціалізація завжди починається в первинних групах», «державні закони повинні враховувати моральну та релігійну традицію народу» тощо.

Яскравою ілюстрацією цього факту в умовах сьогодення є, зокрема, все більш поширювана в сучасних демократичних країнах практика легалізації одностатевих шлюбів. З огляду на те, що соціалізація будь-якої людини починається насамперед

з сім'ї, очевидним слід визнати, що визнання на законодавчому рівні права одностатевих партнерів на укладення шлюбу та створення для них можливостей усиновлення, а отже і виховання дітей, неминуче призведе щонайменше до негативних наслідків розвитку їх психіки, оскільки на їх той чи інший вибір поведінки суттєво, якщо не визначально впливає саме спосіб життя їхніх батьків або усиновлювачів (вихователів). Неможливість реалізації репродуктивної функції в одностатевому партнерстві є очевидним свідченням того, що такий міжособистісний союз не можна називати сім'єю. В цих умовах неможливо вести мову про нормальну соціалізацію дитини, оскільки сім'я як основна первинна група, з якої вона починається, поступово втрачає свою базову цінність.

Крім цього, подібна законодавча тенденція не враховує також того, що практично кожному суспільству притаманна визначена морально-релігійна система координат, норми і правила якої також справляють значний та багато в чому навіть підсвідомий вплив на свідомість та волю людей, а отже, на їхню поведінку.

У юридичній літературі справедливо зазначається, що у праві виражається наступність щодо інших соціальних норм. При цьому відповідні факти наступності найбільш виразно проявляються між правом і мораллю, у тому числі релігійною мораллю. Зокрема, відповідні правові норми, які закріплюють, серед іншого, обов'язок добросовісного виконання зобов'язань сторонами праводіношення, юридичну відповідальність за антигуманні та інші протиправні діяння, необхідність забезпечення взаємної поваги в сім'ї, обов'язок батьків виховувати дітей, а дітей піклуватися про непрацездатних батьків тощо, виражають наступність між правовими приписами та моральними і релігійними нормами⁸.

У зв'язку із зазначеним практика законодавчого унормування одностатевих шлюбів та пов'язане з нею офіційне визнання і розширення правосуб'єктності одностатевих пар завжди розглядалися в межах моралі та релігії як прояв утвердження зла в суспільному житті, який спрямовує суспільство у прірву повного морального занепаду та самознищення. З точки зору моралі та релігії людські інтереси і бажання не можуть перетворити таку практику на прояв добра, навіть якщо її впровадження підтримує більшість громадян. Останнє пов'язано з тим, що людина в зазначеній нормативній системі координат має недосконалу, гріховну природу, у зв'язку із чим вона не може бути вищим суддею та вирішувати подібні питання з точки зору своїх особистих уподобань, звичок, інтересів тощо.

Відтак, впровадження подібної законодавчої практики неминуче призводитиме до виникнення додаткових та нікому непотрібних соціальних конфліктів, які ще й до того ж будуть пов'язані з абсолютними засадами нормального улаштування людського життя, що лише значно посилюватиме їх деструктивну силу для суспільства, нерідко перетворюючи їх перебіг в активну насильницьку фазу.

Отже, врахування моральної та релігійної традиції народу в процесі здійснення державної політики, у тому числі в процесі правотворчості, є однією з важливих гарантій нормального сприйняття змісту правових норм громадянами, утвердження поваги до права та інститутів державної влади, профілактики конфліктних соціальних ситуацій, зміцнення режиму законності і правопорядку в суспільстві.

Висновки. Отже, можемо зробити такі висновки:

Юридична наука, так само як і будь-яка інша, завжди функціонує в межах певної ідеологічної матриці, яка вимагає відповідного доктринального обґрунтування та визначеною мірою орієнтує вектор розвитку соціогуманітарних наукових до-

сліджень на пошук смислових орієнтирів подальшого розвитку відповідної системи цінностей. У сучасних реаліях наука функціонує в межах ліберальної ідеології, нинішній етап поширення якої має загальносвітовий масштаб і характеризується поступовою абсолютизацією цінності індивідуальної свободи особистості, тобто апріорною самоцінністю індивідуального вибору особи. В результаті юридична наука дедалі більше втрачає свою основну мету – встановлення об'єктивної істини, яка розчиняється у величезній кількості суб'єктивних думок, переконань, оцінок тощо, в основу яких покладається конкретна ціннісна складова.

Однією з основних особливостей сучасного етапу розвитку юридичної науки є своєрідна ентропія доктринального правового знання, що виражається у накопиченні невизначеності варіантів розвитку об'єктів, які нею досліджуються. При цьому така невизначеність пов'язана із втратою необхідного та одночасно сутнісного взаємозв'язку юридичної науки з соціальними законами нормального улаштування суспільного життя та перетворенням у зв'язку із цим науки на суто приватну справу, в якій кожен дослідник має право обґрунтовувати будь-які ідеї та концепти, не враховуючи соціальний досвід минулих поколінь. Юридична наука є лише там, коли вона досліджує відповідні явища і процеси з урахуванням соціальних законів або закономірностей суспільного життя, тобто з урахуванням певних залежностей і відтворюваностей.

Юридична наука, як і будь-яка інша сфера наукового знання, потребує фіксації своїх найкращих та найбільш оптимальних результатів, які можна отримати лише у тому випадку, якщо в процесі доктринальних пошуків дослідником враховуватимуться об'єктивно функціонуючі соціальні закони, у тому числі закон соціальної наступності. Саме такі формально зафіксовані результати повинні обов'язково враховуватися в процесі здійснення державної політики у відповідній сфері або галузі життя та реформування тих чи інших державно-правових інститутів.

1.Петришин О. Проблеми соціалізації правової науки. *Право України*. 2010. № 4. С. 139. 2.Жуков В.Н. Юридическая наука и ценности. *Государство и право*. 2018. № 1. С. 8. 3.Макаренко О.М. Сутність та роль державної ідеології в розбудові держави в Україні. *Актуальні проблеми державного управління*. 2013. № 1. С. 270. 4.Альчук М.П., Бойченко М.І., Вишинський С.Д. та ін. Наука і цінності людського буття: монографія / за заг. ред. В.П. Мельника. Львів: ЛНУ імені Івана Франка, 2013. С. 100. 5.Луць Л. Сучасна українська правова наука: деякі проблеми та перспективи. *Історико-правовий часопис*. 2016. № 2. С. 25. 6.Костенко О.М. *Natura Incognita*. Про соціальну природу та її закони: зб. філософ. есе. Одеса: Фенікс, 2019. С. 6–66. 7.Абисова М.А. Проблема соціальної спадкоємності у суспільному розвитку в еру високих технологій. *Вісник НАУ. Серія: Філософія. Культурологія*. 2017. № 2 (26). С. 39. 8.Головкин Р.Б. Некоторые аспекты преемственности права по отношению к иным социальным нормам. *Юридическая техника*. 2011. № 5. С. 131–135.

References

1.Petryshyn O. Problemy sotsializatsii pravovoi nauky. *Pravo Ukrainy*. 2010. № 4. S. 139. [ukr]. 2.Zhukov V.N. Yuridicheskaya nauka i cennosti. *Gosudarstvo i pravo*. 2018. № 1. S. 8. [rus]. 3.Makarenko O.M. Sutnist ta rol derzhavnoi ideolohii v rozbudovi derzhavy v Ukraini. *Aktualni problemy derzhavnoho upravlinnia*. 2013. № 1. S. 270. [ukr]. 4.Alchuk M.P., Boichenko M.I., Vyshynskiy S.D. ta in. Nauka i tsinnosti liudskoho buttia: monohrafiia / za zah. red. V.P. Melnyka. Lviv: LNU imeni Ivana Franka, 2013. S. 100. [ukr]. 5.Luts L. Suchasna ukrainska pravova nauka: deiaki problemy ta perspektivy. *Istoryko-pravovyi chasopys*. 2016. № 2. S. 25. [ukr]. 6.Kostenko O.M. *Natura Incognita*. Pro sotsialnu pryrodu ta yii zakony: zb. filosof. ese. Odessa: Feniks, 2019. S. 6–66. [ukr]. 7.Abysova M.A. Problema sotsialnoi spadkoiemnosti u suspilnomu

rozvytku v eru vysokych technolohii. *Visnyk NAU. Seriya: Filosofia. Kulturolohiia*. 2017. № 2 (26). S. 39. [ukr]. 8. Golovkin R.B. Nekotorye aspekty preemstvennosti prava po otnosheniyu k inym social'nym normam. *Yuridicheskaya tekhnika*. 2011. № 5. S. 131–135. [rus].

Sunegin Sergiy. Legal science: problems of development in the conditions of modern value and ideological realities

Introduction. The article investigates conceptual problems of legal science in modern values and ideological realities. The originality of the current stage of development of legal science in the context of global affirmation of liberal-democratic values of public life is manifested not only in the fact that the relevant political and legal phenomena are studied today taking into account the dominance of liberal values in democratic societies, that is, in the context of their relationship, interaction and interdependence with such values (for example, individual rights and freedoms, rule of law, free enterprise, private property, etc.).

The aim of the article. The purpose of the article is to determine the conceptual problems of the development of legal science in the prevailing of modern value-ideological realities.

Results. In our opinion, the main feature of the development of legal science in the context of the establishment of liberalism as a global ideology, which has unconditional supremacy over any other ideologies and their concepts, is that modern legal doctrine is increasingly detached from the deep philosophical, ideological, moral and religious ideas and principles aimed at ensuring the normal arrangement of relations in society. Thus, modern legal science gradually acquires the quality of a kind of «thing in itself», closed to the study of external forms of political and law phenomena regardless of their internal deep essence, complex nature, essential relationship and interdependence with other social phenomena that perform normative-and-organizing influence on society and citizens.

As a result, modern legal science is gradually moving away from its main purpose - the search for true knowledge about the relevant state and legal phenomena, determining their objective nature, social purpose and objectives, and so on. Instead, legal knowledge today is either purposefully differentiated (fragmented) in different directions, which can provide mostly purely theoretical novelty, or serves as a justification for endless social and government reforms, the constant implementation of which, as practice shows, does not lead to any significant positive social changes or achieving high quality of law and order in the state.

The liberal-democratic model of law, which is based on the idea that law itself is the most effective means of ensuring civilized relations between people, is usually actively substantiated by modern legal science. At the same time, such justification is usually carried out outside the context of the complex social nature of law, its objective relationship and interdependence with other equally important social regulators, its subjective perception by participants in public relations, in whose actions it is practically implemented. Of course, it should be agreed that the law is a mandatory and necessary attribute of the civilized life of any society, but its effectiveness depends, in particular, on the extent to which it and especially the mandatory, formally defined rules of law take into account relevant social laws.

Conclusions. One of the main features of the current stage of development of legal science is a kind of entropy of doctrinal legal knowledge, which is expressed in the accumulation of uncertainty in the development of objects that are studied. At the same time, such uncertainty is associated with the loss of the necessary and at the same time essential relationship of legal science with the social laws of normal organization of public life and the transformation of science into a purely private matter, in which each researcher has the right to substantiate any ideas and concepts without taking into account the social experience of past generations. Legal science is only when it explores the relevant phenomena and processes, taking into account social laws or patterns of social life, that is, taking into account certain dependencies and reproducibilities.

Legal science, like any other field of scientific knowledge, needs to record its best and most optimal results, which can be obtained only if in the process of doctrinal research the researcher takes into account objectively functioning social laws, including the law of social inheritance. These formally recorded results must be taken into account in the process of implementing public policy in the relevant field or sphere of life and reforming certain state and law institutions.

Key words: legal science, law, morality, freedom, liberalism, social laws, social inheritance.